

УДК 316.624.3 (316.343.656)

О.М. Лозинський

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ У ПІДХОДАХ СТРУКТУРАЛІЗМУ

З позицій структуралізму проаналізовано психологічно-символічні аспекти політичної корупції. Розглянуто підходи Т. Гоббса, К.-Г. Юнга, К. Леві-Стросса, Е. Фромма, М. Фуко для розуміння ментально-культурних чинників відтворення політичної корупції в суспільстві.

Ключові слова: *політична корупція, структуралізм, егоїстичний індивід, легальний статус учасників владних зловживань, соціальний контроль, садомазохізм.*

Постановка проблеми. Питання політичної корупції є актуальною суспільною проблемою для багатьох держав. Політичні зловживання впливають на всі сфери життя суспільства – замінюють демократичні, правові відносини у суспільстві на авторитарно-кримінальні, віддякують інвесторів, відкидають спільноти на цивілізаційну периферію. Згідно з висновками авторитетних міжнародних інституцій (Transparency International), Україна у 2010 р. за рівнем корумпованості потрапила у 30-ку найбільш корумпованих держав світу. Політична корупція залишається однією з головних перешкод, що не дає нашій державі прямувати до європейського цивілізаційного простору [1].

Зловживання владою посадовцями найвищого рівня вкрай негативно відображається на ситуації в державах, оскільки створює деструктивний морально-психологічний клімат, подає негативний приклад для наслідування чиновникам усіх рівнів, руйнує в суспільній свідомості повагу до законслухняності, спричиняє правовий нігілізм (цинізм), зростання рівня криміногенності у суспільстві, делегітимізує державу як інститут. Завдяки політичній корупції високопосадовці, які втратили підтримку населення, намагаються зберегти себе при владі. Політична корупція істотно погіршує міжнародний імідж та інвестиційну привабливість держави, скорочує рівень її міжнародного співробітництва.

На міжнародному рівні політична корупція в другій половині ХХ ст. спричинила значне занепокоєння, у результаті чого було прийнято низу міжнародно-правових документів та здійснюється її моніторинг [1; 2].

Стан дослідження. У вивченні корупції є окремі теоретичні підходи: 1) юридично-правовий – акцентує на юридичній кваліфікації посадових і корупційних правопорушень, визначає правові засоби про-

тиді їм; 2) у межах стихійно-функціонального підходу корупція визнається атрибутом функціонування управлінських бюрократичних структур за більшості суспільно-політичних укладів з «патрон-клієнтстеськими» стосунками (М. Вебер, Г. Маркузе, С. Паркінсон, Р. Дарендорф); 3) у контексті стихійно-ринкового підходу корупція трактується як заборонена законом економічна поведінка, як механізм нелегального соціально-економічного обміну між представниками влади та бізнесу; відмивання коштів, отриманих корупційним шляхом (Роз-Аккерман); 4) у контексті культурно-цивілізаційного підходу (структуралізм) корупція розглядається як наслідок специфічного менталітету спільноти, що сформувався історично, та відповідного типу культури, що толерує владні зловживання, відтворюючи з покоління в покоління своєрідну соціальну патологію, глибоке соціально-економічне та світоглядне розшарування населення (К.-Г. Юнг, К. Леві-Стросс, Ж. Лакан, Р. Мертон, Дж. Фейхтінгер, Ф. Уірл); 5) з позицій соціально-психологічного підходу досліджуються індивідуально-психологічні чинники, які спричиняють корупційну поведінку (Е. Фромм, К. Левін, Л. Фестінгер).

Вагомий внесок у структуралістичну інтерпретацію ментально-культурних чинників суспільних явищ зробили французькі вчені. В антропології та культурології структуралізм розвивали Клод Леві-Стросс (1908–2009), у філософії Мішель Фуко (1926–1984), Луї Альтюсер (1918–1990), у психології Жак Лакан (1901–1981). Ідеї структуралізму присутні в теоріях соціалізації Габрієля Тарда (1843–1903), аналітичної психології К.-Г. Юнга (1875–1961), міфологічної свідомості Джозефа Кемпбелла (1904–1987), особистісних конструктів Джорджа Келлі (1905–1966), популярної культури Славоя Жижека (1949 р.н.).

У вітчизняній психології до 1990-х років не було можливості досліджувати політико-психологічні явища. Останніми двома десятиліттями в Україні також не з'явилося соціально-психологічних, культурологічних досліджень політичної корупції. Відсутність уваги до передумов виникнення політичної корупції визначило **мету** статті – з позицій структуралізму окреслити психологічні чинники, які сприяють відтворенню політичної корупції як специфічної форми управлінсько-бюрократичних відносин.

Виклад основних положень. Політична корупція як форма зловживання владою супроводжує людство від архаїчних часів. Сучасні цивілізовані суспільства лічені десятиріччя намагаються обмежити ареал її поширення, однак повністю її приборкати досі складно. Асоціальні тенденції вкорінені в культурно-світоглядні, ментальні структури спільноти, є частиною несвідомого індивіда і за певних соціальних умов паростки владної асоціальності швидко розвиваються.

Політична корупція є формою аморальної поведінки посадових осіб різних рівнів, що спрямована на отримання протиправного особистого та корпоративного зиску від ухвалення управлінсько-розпорядчих, владних рішень. Поняття «політична корупція» ще не отримало остаточного і однозначного визначення в політичних та юридичних науках. Часто використовують поняття «урядова корупція», «владна корупція», «верховна корупція». Політична корупція притаманна вищому рівню політичної системи, вона з'являється на етапі реалізації державної та регіональної політики. Консенсусним є визначення політичної корупції як зловживання посадовцями та політиками найвищого рівня посадовими та політичними можливостями з метою збереження влади, особистого та групового збагачення, яке використовується Світовим банком та Transparency International [4].

Поняття «політична корупція» протиставляється так званій «низовій» (або «адміністративній», «бюрократичній», «дрібній») корупції, що притаманна будь-яким бюрократичним установам – закладам освіти, медицини, податкових, правоохоронних, митних органів тощо. Такі зловживання не входять до «політичної корупції». Зауважимо, що немає чіткої межі між «політичною» та «бюрократичною» корупцією, оскільки «низова» корупція може бути донором фінансових та адміністративних ресурсів для «владної» корупції.

Відмінності між «політичною» та «бюрократичною» корупцією найбільш чітко проявляються тоді, коли йдеться про можливість покарання за вчинені злочини. Зловживання «низовою корупцією» часто виявляються шляхом фінансового аудиту, розслідуються правоохоронними органами. Натомість фактів розслідування злочинів «політичної корупції» не так багато. Такі розслідування уможливаються за зміни владної верхівки і часто є засобом помсти політичним конкурентам.

На думку норвезького дослідника Інге Амундсена, епізодичність у розслідуванні явищ політичної корупції спричинена тим, що є висока кореляція між політичною корупцією та авторитаризмом у державі. У демократичних країнах проблема політичної корупції має здебільшого одиничний характер. У таких державах є реальні інститути противага, що стримують посадовців усіх рівнів від зловживань, оскільки простежується реальна можливість виявити та покарати висопоставлених злочинців. Натомість в авторитарних режимах влада є монополізованою – прокуратура, суди, парламент, ЗМІ, профспілки цілковито підконтрольні президенту, владній політичній коаліції. Тому «політична корупція» набуває значного поширення і стає механізмом незаконного збагачення можновладців, їх утримання при владі [3].

Політична корупція здійснюється з метою монополізації влади. Засобами монополізації влади можуть бути: *усунення політичних опо-*

ментів (арешти опозиційних політиків, переманювання депутатів); імітація розподілу влади на законодавчу, виконавчу, судову (підпорядкування законодавчої та судової гілок влади президентові); законодавча підтримка (прийняття законів з метою легалізації владних зловживань); використання адміністративного ресурсу (підкуп виборців, тиск на бізнес); фаворитизм (у кадрових призначеннях, держпідтримці бізнесу, приватизації); вибіркове правосуддя (засудження за вчинені злочини лише представників опозиційних сил, «політико-правовий імунітет» представників влади); тиск на громадянське суспільство (цензура ЗМІ, контроль діяльності профспілок) тощо.

Політична корупція проявляється в протиправних діях осіб, що ухвалюють політичні рішення, закони, ухвали, правила (політики і високопоставлені державні посадовці) від імені держави та місцевих органів влади. Йдеться про дії посадовців «регіонально-відомчого» (державні службовці третьої, четвертої, п'ятої, шостої категорій, судді, прокурори) та «владного» рівнів (державні службовці першої, другої категорій) [5]. Суб'єктами політичної корупції є: а) посадовці виконавчої влади (президент, прем'єр міністр, міністри, керівники органів безпеки); члени законодавчої влади (депутати, голова парламенту, голови депутатських комісій); представники міської та регіональної влади (депутати міських та обласних рад, міські голови, губернатори та їх заступники); посадовці судової влади (судді усіх рівнів).

Поведінка корумпованих владних суб'єктів у цьому випадку не є спонтанною (афективною, необдуманною) й пояснюється в межах теорії раціонального вибору – суб'єкт, маючи злочинну мотивацію, логічно зважує вигоди від вчинення злочину та міру можливого ризику (ймовірність викриття, жорсткість покарання). Особа цілком свідомо, обдуманно скоює злочин, коли перед нею доступна ціль злочину (хабар, «відкат» і т.п.) та недієюю є сила, що може покарати за злочин. Владна позиція суб'єкта злочину (є керівником, посадовцем) знижує рівень ризику і збільшує раціональну готовність до скоєння злочину. В корумпованих соціальних реаліях владні зловживання потрібні гравцеві для утвердження свого статусу в злочинному співтоваристві, «поваги» з боку членів клану, залякування конкурентів.

Прихованість, замаскованість засобів владної узурпації є особливістю політичної корупції. Корумпована влада засобами пропаганди переконує населення та міжнародну громадськість, що в державі з демократією та законністю все гаразд. Факти переслідування політичних опонентів, цензури ЗМІ, підкупу виборців старанно приховуються. Протиправні явища розголошуються лише у тих випадках, коли є хоча б мінімально розвинуті інститути громадянського суспільства (опозиційні партії, ЗМІ, громадські організації).

У *тоталітарних* умовах (в умовах оголошеної війни чи диктатури) насилля щодо певних категорій людей здійснюється відкрито, брутально, демонстративно. Натомість в *авторитарних* умовах (які є цілком та засобом політичної корупції) насилля більшою мірою спирається на *приховані* методи управління – примушування, залякування, маніпуляції, підкуп, вимагання [7, с. 17–18, 694]. Усунення опозиційних політиків у *тоталітарних* режимах не потребує жодних формальних причин – владний суб'єкт визначає опонента як «ворога» (політичного зрадника, шпигуна, іноземного агента), а суд як караючий інструмент режиму ухвалює вирок (вищу міру покарання, тривале ув'язнення). Натомість в умовах *авторитаризму* опозиціонерів намагаються усунути як «злочинців» шляхом інкримінації їм певних кримінальних діянь (які часто приховано інспірують спецслужби). Схожим закамouflьованим чином корумпована влада підпорядковує своїм інтересам парламент, судову систему, приховано тисне на бізнес і громадянське суспільство.

Структуралізм є надзвичайно плідним методологічним засобом для дослідження «прихованих» соціальних феноменів, зокрема для розуміння політичної корупції. Як напрям гуманітарних наук першої половини ХХ ст., структуралізм акцентував на дослідженні зовні непомітних явищ (*структур*), які істотно визначають логіку розвитку соціальних явищ. Методологічним завданням структуралізму є виявлення прихованих *елементів* (суб'єктів) і зв'язків (сил), які поєднують ці елементи у цілісні, стійкі утворення (*структури*) та спрямовують їх розвиток у певному напрямі. Зокрема, у структуралістичних підходах держава виникає внаслідок системи знаково-символічних інтегруючих чинників (сил), таких як *мова, культура* народу (світогляд, розуміння власної історії), *психіка* людей (установки, національний характер), *потреби, інтереси* владної еліти тощо.

Структуралістичне розуміння людини та суспільства знаходимо ще у видатного англійського філософа Нового часу Томаса Гоббса (1588–1679), який з позицій механістичної антропології стверджував, що закони людської поведінки настільки ж необхідні, як і природні сили [6, с. 354–362]. Згідно з механістичним поглядом на суспільство людина є його «атомом», який пов'язаний з іншими людьми силами *тяжіння* (потреби, довіра, симпатія, договір) та *відштовхування* (ворожнеча, страх, ненависть, недовіра), внаслідок яких між людьми формуються певні *стосунки*. Вся соціальна реальність складається з цих двох структурних елементів – егоїстичних індивідів (елементів) та відносин між ними (зв'язків). Егоїстична природа індивіда (прагнення задовольнити матеріальні потреби та честолюбство) породжує агресію,

взаємне поборювання, владні стосунки – політику (стосунки домінування-підпорядкування). Однак, на думку Гоббса, егоїзм індивідів є джерелом не лише ворожнечі та протиборства, але також їх кооперування. *Утилітарна етика* виражає міру поваги до іншої людини, вартості, яку ми готові заплатити за використання сил та умінь іншої людини. Повага до іншого (як оцінка цінності іншої людини, здатності бути корисним нам) стає соціальним вираженням його влади: «коритися комусь – означає виказувати йому повагу» [8, с.105].

Політична корупція в такому контексті є *прихованим* вираженням стосунків індивідів, вмонтованих у владні відносини і які мають різний соціально-символічний статус. Політична корупція виникає тоді, коли позитивістська юридично-правова дійсність, описуючи лише їх формально-посадові функції, ігнорує *символічне* значення учасників соціальної взаємодії (їх владні можливості: «дати – не дати», «карати – не карати»). Чиновник (суб'єкт владних повноважень) формально має приймати певні рішення на користь громадянина, однак він володіє певним арсеналом прихованих владних ресурсів – може зволікати з прийняттям рішення у зв'язку з неналежним оформленням документів, відмовити у прийнятті рішення через дефіцит бюджету, ухвалити рішення на користь іншого претендента, завдати шкоди в майбутньому (помста) тощо. Формальні (явні) і символічні (приховані, реальні) можливості учасників взаємодії не є тотожними поняттями.

На початку ХХ століття структуралістичні підходи розвинулися спочатку в етно-антропологічному (К.-Г. Юнг, К. Леві-Стросс), а згодом – у соціокультурному вимірах (Ж. Лакан, Дж. Кемпбелл, М. Фуко).

Юнгіанські наукові ідеї відомі й структуралістичному розумінню явищ політичної корупції. К.-Г. Юнг розглядав суспільні процеси як відображення глибинних «етнопсихологічних деструкцій» (архетипів, комплексів), які за певних соціальних обставин спричиняють масові соціальні психози, істерії, манії, фобії. Політична корупція (тенденція до зловживання владою) є відображенням своєрідної макросоціальної манії (патології, девіації), що може за певних умов перерости у гіперболізовану форму – авторитаризм, тоталітаризм.

Саме таким чином швейцарський психолог інтерпретував прихід на початку ХХ ст. диктатур – комуністичної в СРСР, націонал-соціалістичної в Німеччині, що стали підтвердженням теорії колективного несвідомого. Згідно з поглядами Юнга, сучасна людина залишається «дикуном» у своїй глибинній сутності, приховує в собі ірраціональне, хтонічне начало («тінь»), що прагне гіперкомпенсації. За певних умов колективна психологічна деструктивність може спричинити регресію індивідів до примітивних форм поведінки («психічна інфля-

ція»). Дослідник погоджувався з античним мислителем Платоном, консервативно налаштованими філософами сучасності в тому, що індивіди не є рівними у духовному розвитку. Значний відсоток людей у суспільстві духовно незрілі, аморальні у своїй сутності, самотужки не здатні контролювати себе, схильні до задоволення своїх нищих пожадань. Допускати до влади та соціального управління такий контингент людей – чинити зло для суспільства.

Аморальні управлінці та політики обов'язково зловживатимуть владою, нищитимуть (нівелюватимуть) духовно та інтелектуально розвинених людей, спричинять деморалізацію, криміналізацію, деградацію соціуму. В суспільстві з морально-психологічною деструкцією (в стані соціального психозу, істерії, манії, фобії) найгіршою формою правління є *демократія*, оскільки дозволяє прийти до влади найбрутальнішим, кримінальним за сутністю людям.

Корупція у контексті поглядів К.-Г. Юнга є поведінковою регресією морально незрілого індивіда, який, маючи владні повноваження, зухвало використовує їх з метою владних пожадань, садистичних схильностей, особистого збагачення. У соціологічному аспекті, політичні корупціонери є здебільшого вихідцями з «соціальних низів», яким тривалий період життя доводилось жити в жорстких умовах зовнішнього соціального контролю (авторитарна сім'я, військова муштра, тюрма, тоталітарний клан). Іншими словами, у таких осіб функція Его гіперболізована, а ціннісно-світоглядна складова психіки (самість, почуття гідності, інтелект, моральний самоконтроль) непропорційно збіднена та слабка. Вони не є духовно інтегрованими (підсвідомо відчують власну примітивність, приховують її), тому вкрай невротично та амбіційно ставляться до зовнішніх атрибутів домінування – звань, титулів, відзнак, нагород, посад, іміджу, уваги керівництва, майна тощо. Такі особи можуть більш-менш пристойно жити лише за умов жорсткого зовнішнього контролю. Але, отримавши владу (посаду), відчувши власну безконтрольність і безкарність, у таких психологічно ущербних осіб «тінь» оволодіває розумом – корупційні зловживання, приниження навколишніх людей є гіперкомпенсацією їх духовного примітивізму та внутрішньої порожнечі.

Етно-антропологічні акценти в структуралізмі розвивали К. Леві-Стросс, Ж. Дюмезіль, Дж. Кемпбелл, зіставляючи духовне життя спільнот на первісних етапах свого розвитку (племена, клани). К. Леві-Стросс виявив, що людське мислення інтерпретує ті ж явища (події, поведінку, міфи) по-різному, з огляду на певні *ментальні смислові контексти*, які є наслідком впливу умов проживання людей певної спільноти [10; 11]. Політична корупція відображає не лише індивідуа-

льний досвід корупціонера, але те, яким змістом живе його «мікросередовище» (сім'я, родичі, друзі, колеги, знайомі). Менталітет породжує різні типи політичної корупції. Корупція аристократичних прошарків має інші цілі та наслідки, ніж політичні зловживання представників «соціального дна», «етнічних іногородців». У першому випадку політичні зловживання хоча б певною мірою можуть спрямовуватися на соціальний розвиток (на підтримку культури, мистецтва, освіти, науки), а в іншому випадку політичні зловживання стають самоціллю, зумовлюють визиск і соціальну деградацію. На думку структуралістів-антропологів, так званий «класовий» менталітет корупціонерів визначає соціальні наслідки їх діянь.

Структуралітичні підходи розвинені в гуманістичному психоаналізі Е. Фромма. Дослідник припустив, що в основі розвитку суспільства є підсвідоме прагнення людини до свободи (національної, індивідуальної). Всі соціальні зрушення були мотивовані цим прагненням. Науково-технічний прогрес був також породжений прагненням людства звільнитись від залежності від Природи. Однак, звільнившись від Природи, людина виявилась безсилою перед Суспільством. У ХХ ст. найбільшу небезпеку для людського життя становила людина, наділена владою. Масовий голод, репресії, переселення, газові камери, концентраційні табори, атомна зброя були придумані одними людьми для знищення, поневолення інших і забрали впродовж ХХ ст. десятки мільйонів людських життів. Людина стала нікчемною істотою у створеному нею світі. Соціальний страх, на думку Е. Фромма, – це головний прикметник сучасності. Перманентний страх спричиняє соціальні неврози, змушуючи людину до соціального мазохізму, самозречення, конформізму, підпорядкування різноманітним «вожакам», що монополізували ресурси [12].

Те, що політична корупція не є справою одинаків, а має груповий характер, підтверджує істинність припущень Е. Фромма. Корупціонери діють за аналогічним принципом як кримінальні угруповання, в них чіткий розподіл ролей та ієрархічна структура. Однією з відмінностей між кримінальним угрупованням і корупційною мафією є легальний статус останньої. Політичні клани стають «органічним» середовищем для корупційних ініціатив. Тут індивідів приводять до таємних присяг у відданості клану, вплутують у злочинні дії, укріплюючи готовність діяти в межах протиправних моделей поведінки. Колективність психологічно звільняє особу від індивідуальної моральної відповідальності за вчинені злочини. Так керівники «лише реалізують волю клану», «захищають його інтереси», «віддають накази», безпосередньо не вчиняючи злочинів, а рядові члени «лише виконують вимоги» керівництва.

Саме до цього контексту підходить структуралістична в своїх принципах теорія *соціального научіння* А. Бандури. Будь-яка поведінка, корупційна в тому числі, засвоюється внаслідок наслідування. Молодше покоління вчиться зловживанням від свої попередників (батьків, наставників, керівників). Соціальне середовище (старше покоління) привчає, заохочує, змушує людину прийняти аморальні соціальні стандарти як «норму» і поводитися певним чином: одних – зловживати владою, інших – зносити аморальність функціонерів.

На глибинно-психологічному рівні корупційний досвід засвоюється у *садистсько-мазохістських моделях* соціальних відносин. Це стосується, зокрема, посттоталітарних спільнот, де соціум десятиліттями привчався до владних зловживань як «соціальної норми», де значна частина громадян на несвідомому рівні ідентифікують себе з роллю «жертви» (комплекс підданого, раба), уможливаючи тим самим існування деспотичної, корумпованої влади.

Політична корупція задовольняє неусвідомлену садомазохістську установку соціуму і спрямовує його розвиток у категоріях *затребуваності владної злочинності*. У подібних типах спільнот політична корупція не є випадковістю, вона є неоголошеною політикою влади на відтворення корумпованого контексту. Влада створює такі соціальні реалії, за якими людина змушена корумпуватися, зловживати. Інших варіантів у неї немає. Посттоталітарні умови практично не залишають людям «соціальних ліфтів», унеможливають їх індивідуацію та самореалізацію. Хто відмовляється від корумпованості, у того немає соціальних перспектив.

Структуралістичну інтерпретацію засобів соціального контролю за індивідами в корумпованих спільнотах пропонує М. Фуко. Корумповані суб'єкти, приховуючи свої злочинні оборудки, плекають глибинну недовіру до громадян. Перше їх завдання – контроль над людьми. Тому корумпована влада створює систему інституцій, які мають пильно стежити за порухами суспільства, вишукуючи прояви усвідомлення, незгоди, непокори з метою подавлення їх «у зародку». Корумповане авторитарне суспільство, на думку М. Фуко, вибудовується за принципом тюрми – «досконалого та строгого закладу», що намагається визначати всі сторони життя індивідів з метою їх упокорення: примус, праця за мізерну винагороду (для задоволення фізіологічних потреб), обмеження можливостей, кодування свідомості.

М. Фуко сформулював принципи, згідно з якими уможливується контроль за громадянами, зокрема: а) ізоляція індивідів один від одного (через сіяння недовіри, ворожнечі), б) регламентація дій, які індивід повинен виконувати впродовж доби (робота, перерви, їжа,

сон), 3) постійне спостереження та вивчення індивідів (паноптикон). Поєднання постійного нагляду (контроль за пересуванням у просторі) та вивчення кожного індивіда (вивідування його особистісних особливостей, думок, мотивів) є сутністю соціального контролю в корумпованих умовах. Засобами при цьому є зовнішнє спостереження, увімкнене спостереження (контррозвідка), дистанційне спостереження (за допомогою технічних засобів) [13, с. 344–363].

Висновок. Політична корупція є складним соціальним феноменом, якому притаманна, з одного боку, публічність ініціаторів – вищого рівня державного менеджменту, а з іншого – конфіденційність їхніх дій у тих сферах, котрі не повинні мати конфіденційний статус. Політико-корупційні тенденції спричинені особливостями менталітету, масової політичної свідомості, що домінують у суспільстві. Ментально-культурні особливості дають змогу деяким спільнотам активно протидіяти політико-корупційним тенденціям, а іншим – навпаки, таких сил не вистачає, тому вони обростають дедалі новішими корупційними метастазами, відтворюючи авторитарно-кримінальні моделі суспільних стосунків. Структуралізм як напрям у гуманітарних науках є плідним методологічним засобом для аналізу ментально-психологічних аспектів політичної корупції.

Перспективи досліджень полягають у тому, що корумпована соціальна ситуація має на меті жорстко контролювати публічну інформаційно-комунікативну сферу. З огляду на це додаткової уваги потребує психологічне трактування особливостей соціальної комунікації в умовах політичної корупції методологічними засобами структуралістів Жака Деріди та Жака Лакана. Також важливим напрямом дослідження політичної корупції є аналіз посттоталітаризму як явища, з якого постає сучасна корупція на пострадянському просторі.

1. Індекс сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=uk&langpair=en|uk&rurl=translate.google.com.ua&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Corruption_Perceptions_Index&usg=ALkJrhjvWxriiuvFz6KNOBVAndUkYhyLA

2. Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=uk&langpair=en|uk&rurl=translate.google.com.ua&u=http://conventions.coe.int/treaty/Commun/QueVoulezVous.asp%3FNT%3D173%26CL%3DENG&usg=ALkJrhifJusxdfspo-jOmOg39mWYFchUYw

3. Інге Амундсена. Політична корупція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://translate.google.com.ua/translate?hl=uk&langpair=en|uk&u=http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download%3FdoiD10.1.1.112.1429%26rep%3Drep1%26type%3Dpdf>

4. Що таке політична корупція? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://translate.google.com.ua/translate?hl=uk&langpair=en|uk&u=http://www.u4.n.o/themes/political-corruption/introduction.cfm>

5. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-ХІІ. – Ст. 25–26.

6. Гусейнов А.А. Краткая история этики / А.А. Гусейнов, Г. Иррлицц. – М.: Мысль, 1987. – 589 с.

7. Короткий оксфордський політичний словник: пер. з англ. В. Сдоров, Д. Тарашук, П. Тарашук, Р. Ткачук, І. Ященко; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.

8. Гоббс Т. Избранные произведения: в 2-х т. / Т. Гоббс. – М.: Мысль, 1964. – Т. 2.

9. Одайник В.В. Психология политики: политические и социальные идеи К.-Г. Юнга / В.В. Одайник. – СПб.: Ювента, 1996.

10. Леви-Стросс К. Структурализм и экология / К. Леви-Стросс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philosophy.ru/library/ls/eco.html>

11. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев / Ж. Дюмезиль. – М.: Наука, 1986. – С. 235.

12. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.ru/PSIHO/FROMM/fromm02.txt>

13. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / М. Фуко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Fuko_Turm/index.php

Лозинский О.М. Психологические факторы политической коррупции в подходах структурализма

С позиций структурализма осуществляется анализ психолого-символических аспектов политической коррупции. Рассмотрены подходы Т. Гоббса, К.-Г. Юнга, К. Леви-Стросса, Э. Фромма, М. Фуко для понимания ментально-культурных факторов воссоздания политической коррупции в обществе.

Ключевые слова: *политическая коррупция, структурализм, эгоистичный индивид, легальный статус власть имущих участников злоупотреблений, социальный контроль, садомазохизм.*

Lozynskiy O.M. Psychological factors of political corruption in structuralism approaches

The psychological and symbolic aspects of political corruption from structuralism positions are analyzed. The approaches of T. Gobbbs, C.-G. Jung, C. Levi-Stross, E. Fromm and M. Fouco to understanding the mental and cultural factors of political corruption recreation in society are considered.

Key words: *political corruption, structuralism, selfish individual, legal status of participants of authoritative abuses, social control, sado-masochism.*